

Nr 257.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond samt angående disponerande av anslag för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; given Stockholms slott den 24 juli 1914.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen *dels* besluta, att förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond må tillsvidare uppdragas åt statskontoret, att utövas enligt de grunder, som i statsrådsprotokollet angivas;

dels ock medgiva, att för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet må jämlikt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas, av pensionsstyrelsen disponeras ett belopp av högst 200,000 kronor, att utgå med högst 50,000 kronor av det för år 1914 av riksdagen på extra stat anvisade förslagsanslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för genomförande av en allmän pensionsförsäkring samt med återstående belopp av det för år 1915 på extra stat äskade förslagsanslag för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd jämlikt ovannämnda lag.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 juli 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLEMBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

I 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring föreskrives, att de jämlikt samma lag utgående pensionsavgifterna skola ingå till en fond, vilken förvaltas enligt grunder, som bestämmas av konung och riksdag. Och i 34 § av samma lag föreskrives i fråga om frivilliga avgifter för beredande av pension utöver den eljest i lagen stadgade, att jämväl dessa avgifter skola ingå till nämnda fond, till vilken dessutom för varje år skall av statsmedel tillskjutas ett belopp, motsvarande $\frac{1}{8}$ av summan av de under året erlagda frivilliga avgifter.

Frågan om fondens förvaltning var ej föremål för behandling vid 1913 års riksdag, men avsågs då, att frågan skulle föreläggas 1914 års riksdag.

I underdånig skrivelse den 1 maj 1914 har pensionsstyrelsen framlagt förslag rörande fondens förvaltning.

Pensionsstyrelsen framhåller i denna skrivelse till en början vissa allmänna synpunkter i det förevarande ämnet och betonar därvid särskilt det nära samband, som enligt styrelsens mening bör råda mellan styrelsens pensionsförsäkringsverksamhet och förvaltningen av fonden. Huru förvaltningen bör anordnas, är med hänsyn härtill, enligt styrelsens mening, en synnerligen betydelsefull fråga. Styrelsen anser, att fondens förvaltning bör anordnas icke som en fristående penningförvaltning utan som ett led i själva pensionsförsäkringsverksamheten och till gagn för dess syften.

Sedan pensionsstyrelsen uti sin ifrågavarande skrivelse därpå lämnat en översikt över hithörande förhållanden i utlandet, framlägger styrelsen ett i fyra punkter avfattat förslag till grunder för förvaltningen och placeringen av fonden m. m., nämligen

1:o) angående fondens förvaltning,
2:o) angående fondens placering,
3:o) angående förvaringen av de värdehandlingar, vari fonden redovisas, och

4:o) angående användning av överskott å fonden för åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Över detta pensionsstyrelsens förslag hava utlåtanden avgivits: av statskontoret, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, styrelsen för postsparbanken och socialstyrelsen. Vidare hava de inom civildepartementet, jämlikt nådigt bemyndigande, tillkallade sakkunniga för utredning av de mindre bemedlade klassernas bostadsfråga, vilka satts i tillfälle att taga del av pensionsstyrelsens förslag jämte nämnda utlåtanden, avgivit yttrande i ärendet. Slutligen har ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén avgivit infortrat utlåtande den 14 juli 1914.

Frågan om den stora pensionsförsäkringsfondens förvaltning och placering är obestriddligen av en utomordentlig betydelse. Med hänsyn härtill och till de vittgående konsekvenser, frågans lösning i ena eller andra riktningen torde kunna medföra, måste, såsom ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén framhållit, frågan ägnas en alldeles särskilt noggrann och allsidig prövning. På grund av den synnerligen korta tid, som stått till förfogande efter det samtliga infortrade utlåtanden inkommit, har en sådan prövning icke kunnat medhinnas. Det synes mig därför icke rådligt att redan nu upptaga frågan till slutlig behandling, utan torde det vara mera välbetänkt att, innan frågan förelägges riksdagen, göra densamma till föremål för ytterligare övervägande och ut-

redning. Mot ett uppskov till nästa års riksdag synes mig så mycket mindre vara att erinra, som i allt fall utsikt bör förefinnas, att proposition i ämnet skall kunna avlätas till nämnda riksdag så tidigt, att den blivande författningen om fondens förvaltning kan träda i kraft exempelvis den 1 juli 1915.

Under sådana förhållanden läser det emellertid bliva nödvändigt att provisoriskt ordna frågan om fondens förvaltning, intill dess ett slutligt avgörande kan träffas. Jag tillåter mig härvid erinra därom, att 1913 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beslutat, att arbetarförsäkringsfonden, som, allt sedan den år 1895 bildades, förvaltats av statskontoret, skall från den 31 december 1914 överflyttas till och ingå i pensionsförsäkringsfonden. Det läser då vara lämpligt, att åt statskontoret uppdrages att tillsvidare förvalta sistnämnda fond, och torde denna i enlighet med vad som blivit föreskrivet beträffande förvaltningen av arbetarförsäkringsfonden böra särskilt bokföras och fruktbargöras på sätt i nådiga brevet den 31 augusti 1877 stadgats angående förvaltningen av övriga under statskontorets vård ställda fonders och kassors medel. Enär det emellertid, såsom ovan antytts, torde förefinnas utsikt, att redan nästa år slutligt beslut kommer att fattas angående pensionsförsäkringsfondens förvaltning och placering, synes det mig lämpligt, att nu inflytande medel icke placeras på sådant sätt, att de bliva bundna för lång tid framåt. Med hänsyn härtill torde statskontoret bemyndigas att, i den mån så finnes fördelaktigt, i avbidan på annan placering insätta pensionsförsäkringsfonden tillhörande medel i bankinrättning med av Kungl. Maj:t fastställd bolagsordning.

Ehuru den ståndpunkt, jag sålunda ansett mig böra intaga till själva huvudfrågan, icke giver mig anledning att närmare redogöra för pensionsstyrelsens ifrågavarande förslag, innefattar detsamma emellertid i visst avseende ett ämne, vilket jag anser mig redan nu böra draga under Kungl. Maj:ts prövning. Jag syftar härvid på styrelsens förslag angående vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet. På sätt jag nedan kommer att närmare utveckla, anser jag nämligen denna speciella frågas snara lösning vara av den trängande vikt, att ett uppskov med behandlingen därav enligt min mening icke vore försvarligt. Det är ock att märka, att de myndigheter, som yttrat sig i denna del av saken, liksom ock ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén ansett hinder icke möta för denna frågas utbrytning och behandling fristående från övriga i pensionsstyrelsens underdåniga skrivelse omhandlade spörsmål.

Innan jag övergår till en redogörelse för pensionsstyrelsens framställning i denna del, vill jag erinra om de synpunkter, som i förevarande hänseende gjorde sig gällande vid behandlingen av det utav nyssnämnda kommitté utarbetade förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring.

Sistnämnda förslag inrymde, som bekant, icke någon bestämmelse om s. k. förebyggande åtgärder mot invaliditet. Anmärkningar här emot framställdes emellertid av några utav de myndigheter, som yttrade sig över lagförslaget.

Sålunda anförde riksförsäkringsanstalten följande:

»Såsom förut erinrats, innehåller kommitténs lagförslag icke någon bestämmelse beträffande den viktiga frågan om anordningar för att förebygga invaliditet eller för att söka häva eller minska redan inträdd invaliditet. Utom tvivel torde dock vara, att, därest invaliditets- och ålderdomsförsäkringen hade i sin tjänst ett ordnat system av sjukhus, kuranstalter och dylikt, totalkostnaden för försäkringen skulle kunna nedbringas, och att framförallt folkhälsan och arbetskraften hos befolkningen skulle, bättre än nu sker, kunna tillvaratagas och bevaras. Kommittén har helt flyktigt berört denna viktiga angelägenhet i sammanhang med behandlingen av frågan om fondmedlens placering. Den yttrar nämligen: 'Genom den här föreslagna bestämmelsen kan även beredas möjlighet att genom lån åt kommuner giva dessa tillfälle att tillgodose ändamål, som äro av betydelse för försäkringen eller för vissa andra närstående sociala uppgifter, såsom uppförande av hem för åldringar och andra invalider, inrättande av anstalter för vård av sjukliga personer, som kunna antagas hava utsikt att därigenom bliva arbetsföra och sålunda ej falla försäkringen till last, främjande av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden m. m. Dock torde, liksom i Tyskland och annorstädes, allenast en mindre del av invaliditetsförsäkringens fondmedel böra disponeras för dylika ändamål.'

Det hade varit önskvärt, att den tanke, som ligger till grund för kommitténs ovan citerade yttrande, hade fått sitt uttryck jämväl i lagtexten.

Så mycket borde dock kunna nu göras, att i lagtexten inryckes en föreskrift, att viss del av fondens medel må utlånas mot antaglig säkerhet till kommuner, föreningar eller enskilda att användas till inrättande av anstalter för vård och behandling av sjukliga (skadade), pensionsförsäkringen tillhörande personer, som kunna antagas hava utsikt att genom dylik behandling bliva arbetsföra eller förbättrade.

Riksförsäkringsanstalten vill emellertid giva uttryck åt den förhoppningen, att denna fråga icke förbises vid revidering av sjukförsäkringen och den vidare utbyggnaden av socialförsäkringen i övrigt.»

Kommerskollegium yttrade beträffande denna fråga, bland annat, följande:

»Bland de erfarenheter från Tysklands invaliditetsförsäkring, som andra länder framför allt borde tillgodogöra sig, vill kollegium erinra om vikten av i tid företagna åtgärder till förebyggande av invaliditet.

Det är att anse såsom en brist hos kommitterades förslag, att detsamma helt och hållet förbigår denna viktiga sida av invaliditetsförsäkringens problem. En dylik fördjupad lagstiftning torde visserligen särskilt i vårt land erbjuda stora svårigheter, och kommittén har med fog kunnat peka på hela vår övriga lagstiftning på socialförsäkringens område, som genomgående har att uppvisa samma brist. Men då det nu gäller att taga ett stort och avgörande steg till genomförande av den största av socialförsäkringens grenar, synes det kollegium vara av särskild vikt, att det i lagen bestämt fastslås, att problemet icke är slutgiltigt löst endast genom införandet av pensionsrätt, utan att i lagstiftningens uppgifter jämväl ingår att verka i förebyggande riktning.»

I samma anda uttalade sig svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott, som jämväl förordade samarbete mellan de lokala pensionsnämnderna samt hälso- och sjukvården.

Vid avlåtandet av propositionen till 1913 års riksdag med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring anförde föredragande departementschefen i denna del följande:

Departementschefen ville icke bestrida, att åtgärder i syfte att förekomma eller framskjuta invaliditeten vore mycket önskvärda. Men i det väsentliga måste de, i den mån de ej genom annan samhällets sociala förtänksamhet vunne avseende, lämnas åt en framtida påbyggnad av pensionsförsäkringen.

I varje fall vore det naturligtvis önskvärt, att pensionsnämnderna och de hälsovårdande myndigheterna icke stode utan förbindelse med varandra. En sådan förbindelse syntes emellertid kunna väntas komma till stånd på grund av förhållandenas egen natur. Särskilt där kommunala hälsovårdsmyndigheter funnes, torde ett samarbete mellan dem och pensionsnämnderna lätt anordnas.

Departementschefen ansåge vidare, att även på indirekt väg, genom placeringen av de samlade fondmedlen, kunde, såsom särskilt Tysklands exempel visade, försäkringen bliva en kraftig faktor i kampen för folkhälsa. Att på detta sätt ställa de genom försäkringen bildade fondmedlen i hälsovårdande organisationers och inrättnings tjänst, i den utsträckning så kunde ske utan fara för fondens säkerhet, vore ett arbete för befrämjande av försäkringens syfte.

I den översikt över hithörande förhållanden i utlandet, vilken, enligt vad redan nämnts, pensionsstyrelsen lämnat i sin ifrågavarande skrivelse, yttrar styrelsen, efter en redogörelse för den tyska riksförsäkringslagens bestämmelser för fondplaceringarna, följande:

»Förutom ovannämnda bestämmelser för fondplaceringarna, vilka återfinnas i 26, 27 och 1,356 §§ av den tyska riksförsäkringslagen, innehåller densamma i 1,269—1,274 §§ bestämmelser, att, om en försäkrad hotas av invaliditet och alltså kan väntas falla försäkringen till last, medel ur fonderna må användas för meddelande av sjukvård å sjukhus eller på annat sätt. Har den sjuke genom sin arbetsförtjänst

underhållit anhöriga, erhålla dessa under sjukvårdstiden ett understöd, motsvarande $\frac{1}{4}$ av den för trakten normala arbetslönen. Sjukvård må även meddelas åt den, som redan erhållit invaliditetspension, om han kan förväntas därigenom återvinna sin förvärvsförmåga. Medel kunna dessutom användas till befrämjande eller genomförande av allmänna åtgärder till förebyggande av för tidig invaliditets inträdande bland de försäkrade eller till höjande av hälsotillståndet bland den försäkringspliktiga befolkningen.

Dessa bestämmelser hava icke stannat på papperet, utan erhållit en år för år allt vidare tillämpning, så att exempelvis under 1911 dylika utgifter för sjukvård uppgingo till över 22,000,000 mark.

Som bevis på, vilka resultat detta arbete lämnat, kan nämnas, att av varje 100-tal av försäkringen vårdade personer bevarades eller återvanns arbetsförmågan för 79 à 80. Dessa förhållanden hava sedan dess ännu mer förbättrats, huvudsakligast till följd av vård under tidigare sjukdomsstadier.

Det är endast helt naturligt, att man med dessa resultat för ögonen kommit till den erfarenhet, att dylika kostnader för sjukvård, alldeles oavsett deras betydelse för befolkningens hälsa och arbetskraft, finna sitt berättigande även ur rent ekonomisk synpunkt därigenom, att de samma avsevärt nedbringa försäkringskostnaderna.

Även i den engelska lagen, 'National Insurance Act' av år 1911, har lämnats uttryck för pensionsförsäkringens hälsovårdande uppgift, i det att betydliga fonder äro avsedda för sjukvårdande ändamål.»

Jag övergår nu till pensionsstyrelsens förslag till grunder för förvaltningen och placeringen av den svenska pensionsförsäkringsfonden, i vad det rör åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet. Pensionsstyrelsen framställer härutinnan följande förslag:

Pensions-
styrelsen.

»Det belopp, varmed fonden vid varje kalenderårs utgång beräknas överstiga kapitalvärdet av alla de framtida utbetalningar, som med dess medel skola bestridas, överföres till en särskild fond.

Ur denna fond må pensionsstyrelsen enligt de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas, använda medel

a) för beredande av sjukvård åt försäkrad, som hotas av invaliditet och alltså kan väntas falla försäkringen till last; samt

b) för beredande av läkar- och sjukvård och dylikt åt den, som redan erhållit pension, om han kan väntas genom sådan vård helt eller delvis återvinna sin arbetsförmåga.»

Till stöd för detta förslag anför styrelsen följande:

»I 12 § pensionsförsäkringslagen föreskrives, att inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsstyrelsens försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla dess framtida utbetalningar.

Denna undersökning grundar sig på vissa antaganden rörande bland annat ränta, dödlighet och invaliditet.

Visar sig härvid ett överskott, vilket i så fall uppkommit därigenom, att de faktiskt inträffade ränte-, dödlighets- och invaliditetsförhållandena m. m. varit förmånligare än beräkningsgrunderna förutsatt, betyder detta en vinst av väsentligen samma slag som den, av vilken i livförsäkringsverksamheten de försäkrade erhålla utdelning.

Såväl för att kunna verkställa dessa periodiska undersökningar som även av andra skäl torde vara nödvändigt att årligen verkställa vissa bearbetningar av de faktorer, vilka skola läggas till grund för nämnda undersökningar.

Under sådana omständigheter torde det icke vara förenat med något särskilt stort arbete att efter varje års utgång verkställa en approximativ uppskattning av det behållna överskottet i fonden vid årets utgång, d. v. s. skillnaden mellan fondens belopp och kapitalvärdet av alla dess framtida förpliktelser.

Det överskott, som vid en sådan uppskattning eventuellt visar sig framkomma, skulle överföras till en särskild fond, ur vilken enligt bestämmelser, som av Konungen fastställas, skulle få användas medel för beredande av sådan sjukvård m. m., som ovan nämnts.

Det är ju tydligt, att denna approximativa uppskattning måste hålla sig inom mycket säkra gränser. Men för att ytterligare förstärka säkerheten skulle man kunna tänka sig, att endast en viss del av de medel, vilka tillfördes den särskilda fonden, skulle få användas till sjukvård, under det att återstående delen kvarstode såsom en säkerhetsfond för reglering av sådana fluktuationer, som vid de periodiska undersökningarna kunde komma att visa sig i fonden.

Man skulle för skapandet av denna särskilda fond även kunna tänka sig en annan ordning, nämligen den, att efter utgången av varje kalenderår verkställdes en undersökning angående endast en av beräkningsgrunderna, nämligen räntefoten, och att, sedan en sådan undersökning blivit verkställd, den övriga, som eventuellt intjänts under det gångna året, överfördes till den särskilda fonden, för så vitt man övertygat sig om att icke andra faktorer medföra förlust, samt att den vinst, som intjänts på grund av dödlighets- och invaliditetsförhållandena, överfördes till den särskilda fonden först efter utgången av varje sådan periodisk undersökning, som omnämnes i 12 § av pensionsförsäkringslagen.

Av dessa båda alternativ är emellertid enligt pensionsstyrelsens mening det förstnämnda att föredraga, då detsamma baserar sig på en mera allsidig utredning av fondens ställning och då de grunder, efter vilka en dylik approximativ uppskattning komme att verkställas, helt visst kunna anordnas efter så försiktiga normer, att man alltid stannar på den säkra sidan, beträffande vilket förhållande för övrigt de periodiska undersökningarna ju komma att lämna en ständigt återkommande kontroll.

Då en sådan användning av överskottsmedlen, som styrelsen nu ifrågasatt, är ägnad att minska försäkringskostnaderna och sålunda indirekt skulle komma

pensionsförsäkringsverksamheten till godo, torde redan ur ekonomisk synpunkt ett dylikt förfarande äga berättigande.

Men dessutom skulle det för befrämjande av intresset för pensionsförsäkringen bland den försäkringspliktiga befolkningen och för denna verksamhets framtida utveckling vara synnerligen betydelsefullt att redan nu — låt vara inom mycket inskränkta linjer — få upptaga ett arbete på detta område.

Styrelsen är för sin del övertygad om, att användningen av dessa medel på nu nämnt sätt skulle verka synnerligen gynnsamt och kanske även giva anledning till, att man inom en icke alltför avlägsen framtid kunde förvänta särskilda anslag till denna gren av verksamheten.

Det har redan förut påvisats, vilken stor betydelse den tyska pensionsförsäkringens sjukvårdande verksamhet visat sig innebära för befolkningens hälsa och arbetsduglighet.

Även om i Sverige, särskilt på tuberkulosens område, statens understödande verksamhet redan ordnats enligt delvis andra linjer, torde det dock vara otvivelaktigt, att ett stort arbete på detta område kommer att falla även inom pensionsförsäkringens arbetslinjer.

Det torde icke vara nödigt att redan här ingå på de linjer, efter vilka ett dylikt arbete bör anordnas, utan torde dessa få göras till föremål för en senare utredning.

Redan nu torde emellertid böra framhållas, att detta arbetsområde är så vidsträckt och att det på detsamma göra sig gällande så trängande krav, att man först endast har att överväga, vilka områden i främsta rummet äro i behov av hjälp.

Vad som redan under pensionsförsäkringens hittillsvarande arbete hunnit falla i ögonen är den omständigheten, att ett stort antal personer, som nu måste betecknas som pensionsberättigade invalider, sannolikt skulle i större eller mindre grad kunna återvinna sin arbetsförmåga, om lämpliga åtgärder härför vidtoges, såsom beredande av nödig läkarbehandling, anskaffande av konstgjorda lemmar, yrkesutbildning inom andra arbetsgrenar o. s. v. Med initiativ, upplysning och ekonomiskt understöd skulle här mycket kunna uträttas.

Ett annat område innesluter de mycket talrika fall, där invaliditet skapas genom underlåtenhet att vid sjukdom i tid anskaffa lämplig vård.

De förmedlande organ, som skulle ställas i detta arbetes tjänst, äro naturligtvis i första hand pensionsnämnderna och pensionsstyrelsens ombud. Visserligen erfordras härför ett mycket omfattande upplysnings- och instruktionsarbete, men därefter torde man nog kunna beräkna att för detta arbete inom nämnderna och bland ombuden erhålla både intresserade och värdefulla medarbetare.

Det är emellertid viktigt, att detta arbete icke undanskjutes, utan får börja i tid, ju förr desto bättre.

Måhända framställes den invändningen, att överskottet ur fonden i första hand borde användas till att öka avgiftspensionernas belopp.

Häremot må emellertid erinras, att denna fondvinst sannolikt icke kommer att uppgå till sådana belopp, att med tillhjälp av densamma skulle kunna erhållas någon för den enskilde individen mera betydande ökning av pensionen.

Användas däremot ifrågavarande vinstmedel på det sätt, som styrelsen föreslagit, skulle desamma helt säkert bliva av väsentlig nytta för de försäkrade och av stor betydelse för försäkringsverksamheten i dess helhet.»

Statskontoret.

Statskontoret har uti sitt den 22 maj 1914 avgivna utlåtande rörande detta förslag anfört följande:

»Dürest en överskottsfond kommer till stånd på det sätt och med det syfte, pensionsstyrelsen föreslagit, synes det statskontoret nödvändigt icke blott att synnerlig försiktighet iakttages vid de beräkningar, på vilka överföringar till nämnda fond må komma att grundas, utan ock att — såsom även pensionsstyrelsen ifrågasatt — en del av fonden får karaktären av en säkerhetsfond, från vilken medel må återföras till pensionsförsäkringsfonden, därest det vinstår, som föranlett avsättning till överskottsfonden, skulle komma att efterföljas av för pensionsförsäkringen ogynnsamma år.

Beträffande det ändamål, till vilket återstoden av överskottsfonden skulle få användas — eller tillhandahållande av medel för att genom beredande av läkar- och sjukvård förebygga invaliditet hos pensionsförsäkrade eller återställa arbetsförmågan hos dem, som redan erhållit pension, — har generaldirektören A. af Jochnick lämnat högst beaktansvärda upplysningar i ett vid en konferens i ärendet den 11 innevarande månad hållet anförande. Såsom av ett från pensionsstyrelsen erhållet referat framgår, ansåg generaldirektör af Jochnick det ifrågasatta beredandet av sjukvård för ett nödvändigt komplement till pensionsförsäkringen, utan vilket denna i stort sett skulle komma att verka mera till skada än gagn för samhället och befolkningen.

De skäl, som av generaldirektören af Jochnick anförts, och till vilka statskontoret tillåter sig att hänvisa, hava synts statskontoret så starkt tala för behovet av åtgärder i den riktning, varom nu är fråga, att, enligt statskontorets mening, det icke kan vara lämpligt att göra dessa åtgärder beroende av den i alla händelser ganska osäkra uppkomsten av överskott i pensionsförsäkringsfonden. Det framgår till och med av generaldirektör af Jochnicks framställning, att innan åtgärder av nu ifrågasatt art vidtagas, man har att vänta sig, att invaliditeten kommer att synas större än den i själva verket är, vilket åter torde kunna medföra uteblivande av överskott vid pensionsförsäkringsfondens beräkning och således uteblivandet även för framtiden av de åtgärder, som skulle kunna bidra till åstadkommande av normala förhållanden i ifrågasvarande hänseende.

Statskontoret är fördenskull av den åsikten, att medel till meranämnda åtgärder böra ställas till pensionsstyrelsens förfogande även *innan* överskott i pensionsförsäkringsfonden uppkommit, och på grund av det såväl i pensionsstyrelsens föreliggande underdåniga framställning som i generaldirektör av Jochnicks anförande framhållna intima sambandet mellan dessa åtgärder och pensionsförsäkringen synes det ligga närmast till hands, att de för sjukvård erforderliga medlen förskottas från anslaget för genomförande av den allmänna pensionsförsäkringen. Någon höjning av anslaget belopp torde för detta ändamål icke vara av nöden, då anslaget är förslagsanslag och för övrigt medlen böra återgå till detsamma, så fort den av pensionsstyrelsen föreslagna överskottsfonden sådant medgiver.

Generaldirektör af Jochnicks åberopade anförande synes giva vid handen, att de åtgärder, som åsyftas, böra vidtagas ju förr desto hellre, och att förty vad statskontoret här ovan föreslagit bör äga tillämpning redan på innevarande års anslag.

Anvisning av ett anslag bör givetvis avse ett bestämt belopp, och statskontoret har i detta hänseende ingenting att erinra mot att, under första tiden och intill dess någon erfarenhet vunnits, det belopp av högst 200,000 kronor, som i förbigående angives i generaldirektör af Jochnicks anförande, blir för ändamålet anvisat.»

På grund av vad statskontoret sålunda anført har statskontoret i avseende å nu förevarande del av pensionsstyrelsens framställning hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva, att av sjätte huvudtitelns extra förslagsanslag till bestridande av på staten belöpande kostnad för genomförande av en allmän pensionsförsäkring, uppfört i riksstaten för år 1914 med 2,660,000 kronor och för år 1915 med 3,600,000 kronor, må av pensionsstyrelsen enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, för beredande av läkar- och sjukvård och dylikt åt försäkrad, som hotas av invaliditet, samt åt den, som redan erhållit pension, men kan väntas genom sådan vård helt eller delvis återvinna sin arbetsförmåga, utbetalas intill ett belopp av 200,000 kronor för vardera av åren 1914 och 1915, att i mån av tillgång ersättas ur sjukvårdsfonden.

Referat av generaldirektören af Jochnicks utav statskontoret åberopade anförande vid omförmälda konferens i ämnet den 11 maj 1914 torde få såsom bilaga vidfogas detta protokoll, och hänvisas här till densamma.

Socialstyrelsen har i sitt i ärendet avgivna utlåtande anført följande:

Social-
styrelsen.

»I sitt underdåniga utlåtande den 10 januari 1913 angående förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring framhöll kommerskollegium bland annat såsom en brist hos det framlagda förslaget, att detsamma helt och hållet förbigick den viktiga frågan om åtgärder till förekommande av invaliditet. Bland de erfarenheter — anförde sålunda kollegium — från Tysklands invaliditetsförsäkring, som andra länder framför allt borde tillgodogöra sig, ville kollegium erinra om vikten av i tid företagna åtgärder till förebyggande av invaliditet. Beträffande sådana åtgärder stadgades i riks-försäkringslagen, bland annat, att, om en försäkrad hotades av invaliditet och alltså kunde väntas falla försäkringen till last, vederbörande försäkringsanstalt kunde ingripa genom meddelande av sjukvård å sjukhus eller konvalescenthem eller på annat sätt. Hade den sjuke genom sin arbetsförtjänst underhållit anhöriga, erhöilo dessa under sjukdomen ett understöd, motsvarande $\frac{1}{4}$ av den för trakten normala arbetslönen. Försäkringsanstalt kunde även meddela sjukvård åt den, som redan erhållit invaliditetspension, om han kunde förväntas därigenom återvinna sin förvärvsförmåga. Med tillsynsmyndighetens medgivande kunde slutligen försäkringsanstalt använda medel till befrämjande eller genomförande av allmänna åtgärder till förebyggande av för tidig invaliditets inträdande bland de försäkrade eller till höjande av hälsotillståndet bland den försäkringspliktiga befolkningen.

Då nu pensionsstyrelsen i sitt yttrande bland annat föreslagit, att de överskott, varmed pensionsförsäkringsfonden efter verkställd beräkning eventuellt kommer att överstiga kapitalvärdet av alla framtida utbetalningar från fonden, skulle kunna användas just till åtgärder av denna art, kan socialstyrelsen för sin del icke annat än på det livligaste instämma häri. Så viktig är enligt socialstyrelsens mening denna sida av socialförsäkringen, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore en god ekonomi från statens sida att, oavsett eventuella överskott å pensionsförsäkringsfonden, härtill anvisa ett särskilt anslag. Helt visst skulle detta belopp komma igen med riklig ränta i form av minskade pensionsutgifter och förbättrad folkhälsa.

Att i övrigt närmare ingå på denna fråga i dess ännu fullständigt outredda skick har icke varit socialstyrelsens avsikt. Men då pensionsstyrelsen hänvisat till i första hand pensionsnämnderna och pensionsstyrelsens ombud såsom förmedlande organ vid en dylik verksamhet i förebyggande riktning, har socialstyrelsen ansett sig böra erinra därom, att det finnes andra organ, som sannolikt i vida högre grad skulle lämpa sig just för detta arbete, nämligen våra sjukkassor och fortsättningskassor. Genom sin noggranna och omfattande kännedom om de befolkningslager, för vilka pensionsförsäkringen har sin största betydelse, genom sin beröring med särskilt de sjuka och sin inblick i dessas levnadsförhållanden, torde redan nu sjukkassorna mer än andra organ vara ägnade att med framgång förmedla åtgärder till förebyggande av eller återställande från redan ådragen invaliditet. I ännu högre grad kommer givetvis detta att bliva förhållandet efter genomförandet i en snar framtid av obligatorisk sjukförsäkring, då det stora flertalet pensionssökande först hava att passera genom sjukförsäkringen. Det nära sambandet mellan sjukförsäkringen och de förebyggande åtgärderna framgår ytterligare därav, att den rätta tidpunkten för dessa åtgärder oftast infaller just efter sjukhjälpens upphörande.

Här berörda område utgör ett av dem, där det nära sambandet mellan socialförsäkringens olika grenar allra tydligast framträder och där en samverkan dem emellan är lika nyttig som nödig. I Tyskland äger ock på detta område ett mycket intimt samarbete rum mellan sjukkassorna och invaliditetsförsäkringsanstalterna.»

Ålderdoms-
och inva-
liditets-
försäkrings-
kommittén.

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommittén har i sitt utlåtande förklarar, att frågan om att redan nu börja vidtaga åtgärder till förebyggande av invaliditet och dylikt torde kunna behandlas oberoende av huvudfrågans lösning, då det naturligtvis ej kunde möta hinder att av den redan samlade fonden kunna erhålla härför erforderliga medel.

Vid kommitténs behandling av pensionsstyrelsens ifrågavarande förslag yttrade en av kommitténs ledamöter, redaktören Hjalmar Branting, skiljaktig mening och anförde — såvitt nu är i fråga — att det efter hans uppfattning vore i högsta grad önskvärt, om pensionsstyrelsen kunde redan från början, samtidigt med att pensionsavgifterna presenteras svenska folket till erläggande, beredas möjlighet att, låt vara i mindre omfattning, taga initiativ till sådana förebyggande åtgärder mot för tidig invaliditet, vilka visat sig vara ett synnerligen viktigt hjälp-

medel i en väl ordnad och utförd invaliditetsförsäkring. En mycket stor del av de avgiftsskyldiga, vilka nu föreställde sig avgiftstväanget som endast stående i relation till en avlägsen och oviss ålderdom, som de kanske aldrig komme att hinna, skulle därigenom bringas till insikt om, att folkförsäkringen även hade för dem mera nära liggande syften och kunde bliva dem inom en kanske alls icke avlägsen tid till direkt gagn. Betydelsen för försäkringsbördans mottagande bland de djupa leden av att en sådan insikt bland dem bleve spridd syntes knappt kunna anslås nog högt.

Vid den förberedande behandlingen av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringskommitténs förslag till pensionsförsäkringslag anmärktes från en del håll, på sätt av den ovan intagna redogörelsen framgår, såsom en brist hos förslaget, att det icke innehöll någon bestämmelse om åtgärder till förebyggande av invaliditet. Vid lagförslagets behandling inom 1913 års riksdag uttalade också flera talare av samma anledning betänkligheter mot förslaget.

Departements-
chefen.

Tydligt hade man såväl inom kommittén som vid förslagets bearbetning inom civildepartementet utgått därifrån, att spørsmålet om de förebyggande åtgärderna mot för tidig invaliditet borde upptagas till behandling först sedan själva lagverket bragts till stånd. Den erfarenhet, som vunnits under den jämförelsevis korta tid lagen varit i tillämpning, pekar emellertid hän därpå, att behovet att anordna en förebyggande sjukvårdsverksamhet är i viss mån trängande. I varje fall torde tvekan ej råda därom, att anordnande i lämplig form av sådan verksamhet skulle vara i hög grad gagneligt för pensionsförsäkringsverket i dess helhet.

Från många håll har vitsordats, att pensionsförsäkringsavgifterna av det stora flertalet betalande komma att betraktas som en form för nya skatter och att individen med hänsyn till det ovissa däri, huruvida han kommer att uppnå 67 års ålder, endast motvilligt kommer att erlägga avgifterna. För åstadkommande av en mera gynnsam och riktigare uppfattning hos menige man om pensionsförsäkringens fördelar torde det vara av synnerlig vikt, att från statens sida någonting åtgöres i den angivna riktningen. En rätt bedriven sjukvårdande verksamhet torde i folkpsykologiskt avseende medföra mycket god verkan och skapa förståelse för pensionsförsäkringens samhällsgagnande uppgifter. Denna verksamhet bör hava till ändamål såväl att förebygga befarad invaliditet som att häva eller minska redan inträdd. Den bör sålunda gå ut på beredande av läkar- och sjukvård dels åt dem, som hotas av

invaliditet och följaktligen kunna väntas falla försäkringen till last, dels ock åt dem, som redan erhållit pension men kunna väntas genom sådan vård helt eller delvis återvinna sin arbetsförmåga. Det synes mig angeläget att genom en dylik verksamhet redan från början söka övervinna det missnöje med pensionsförsäkringen, som, på sätt ovan antytts, dessvärre torde förefinnas bland befolkningens breda lager.

Jag ber i detta sammanhang få hänvisa till den förut lämnade redogörelsen för hithörande förhållanden i Tyskland, där pensionsförsäkringens sjukvårdande verksamhet i huvudsak är ordnad på sätt nu föreslagits. Erfarenheten där har ådagalagt, att denna verksamhet i hög grad befordrat försäkringsverksamhetens lyckliga genomförande. Enligt uttalande av chefen för den tyska pensionsförsäkringen skulle den sjukvårdande verksamheten, för vars bedrivande de tyska invaliditets- och ålderdomsförsäkringsfonderna disponera över egna sjukhus, sanatorier, invalidanstalter och ålderdomshem, i väsentlig mån uppbära pensionsförsäkringen i nämnda land. Huru omfattande denna verksamhet där är, belyses bäst därav, att, enligt vad pensionsstyrelsen meddelat, utgifterna för sjukvård under år 1911 uppgingo till över 22 miljoner mark och att försäkringsanstalterna vid samma tidpunkt ägde egna sjukvårds- och andra anstalter till ett värde av över 68 miljoner mark.

I detta sammanhang vill jag ytterligare påpeka, att jämväl i England ifrågavarande synpunkter äro tillgodosedda vid pensionsförsäkringsverksamheten, i det att betydande fonder där äro avsedda för sjukvårdsändamål. Enligt av pensionsstyrelsens chef lämnad upplysning har pensionsförsäkringens genomförande i Frankrike mött åtskilliga svårigheter. Detta har av sakkunniga förklarats i väsentlig mån vara beroende på den omständigheten, att där i motsats till förhållandet i Tyskland och England den sjukvårdande verksamheten alldeles lämnats ur sikte. Erfarenheten från utlandet torde få anses hava givit vid handen, att intet i så hög grad som dylik verksamhet bidrager till att hos allmänheten skapa förtroende för pensionsförsäkringen.

I Sverige kan pensionsförsäkringen icke från början få till sitt förfogande ett ordnat system av sjukhus, sanatorier, invalidanstalter och dylikt; av ekonomiska skäl kan detta icke ifrågasättas. Men även en under blygsamma former och i mindre omfattning börjande sjukvårdande verksamhet torde få sin stora betydelse dels ur den synpunkt jag förut framhållit — att den försäkrade på ett tidigt stadium och på ett påtagligt sätt får insikt om pensionsförsäkringens fördelar — och dels

därigenom, att folkhälsan och arbetskraften hos befolkningen, bättre än nu sker, skulle tillvaratagas och bevaras. Härtill kommer, att denna verksamhet jämväl ur rent ekonomisk synpunkt bör medföra fördelar, enär därigenom försäkringskostnaderna för framtiden i viss mån torde kunna nedbringas. I detta avseende inhämtas av pensionsstyrelsens framställning, att under år 1911 i Tyskland av varje 100-tal personer, som erhöilo sjukvård, bevarades eller återvanns arbetsförmågan för 79 à 80 samt att förhållandena därstädes sedermera än ytterligare förbättrats, huvudsakligast till följd av vård under tidigare sjukdomsstadier. Kommer denna sjukvårdsverksamhet att i Sverige visa lika lyckliga resultat, skulle densamma ekonomiskt sett tydligen medföra ren vinst för pensionsförsäkringen. Om man exempelvis genom en sjukvårdskostnad av 70 kronor kan för åtskilliga år framåt bespara staten en årlig pensionskostnad av 90 kronor och därtill göra en till arbete oförmögen människa arbetsför, torde en dylik åtgärds ekonomiska och sociala värde icke kunna bestridas.

Statskontoret har såsom ett starkt talande skäl för vidtagande av åtgärder i den riktning, varom här är fråga, särskilt framhållit, att en förebyggande sjukvård bör i avsevärd mån minska invaliditetsprocenten. Åtgöres ingenting i sagda hänseende, torde sannolikt ett stort antal personer i mer eller mindre tveksamma fall bliva förklarade för invalider, utan att varaktig invaliditet i själva verket är konstaterad och följaktligen utan att ansökningsen rätteligen bort bifallas. Det är nämligen troligt, att, på sätt pensionsstyrelsens chef i sitt av statskontoret åberopade anförande uttalat, pensionsnämnderna vid avgörandet av frågor, om invaliditet föreligger eller ej, i tveksamma fall bifalla en ansökan om understöd, om i övrigt ej annan utväg finnes än att avslå densamma. Härvid torde ock spela in, att pensionsnämnderna representera i första hand det kommunala intresset och att vederbörande kommun skall bidra allenast med en obetydlig del av pensionskostnaden. Denna omständighet torde göra pensionsnämnderna i och för sig benägna att i tvivelaktiga fall hellre bifalla än avslå en ansökan. Helt annorlunda torde saken ställa sig, om nämnderna kunde hänvisa en sökande till erhållande av kostnadsfri vård eller behandling för återvinnande av arbetsförmågan. Denna utväg torde då bliva aulitad i alla de fall, där utsikter verkligen förefinnas att förvärvsförmågan kan återvinnas. Någon större svårighet för nämnderna att bedöma detta torde ej uppstå, då genom läkarbetyg i de allra flesta fall torde kunna utrönas, om en sökande genom lämplig läkarbehandling kan återställas till hälsan och återförvärva sin arbetsförmåga eller ej. Genom in-

förändring av dylik sjukvårdsverksamhet skulle sålunda pensionsnämnderna befrias från frestelsen att alltför lättvindigt bevilja invalidunderstöd samt praxis i fråga om invalidurval redan från början ledas in på rätt väg.

Med förevarande fråga sammanhänger i viss mån frågan om obligatorisk sjukförsäkring, som sedan ett antal år tillbaka står på dagordningen i vårt land. Även om sådan sjukförsäkring inom snar framtid skulle komma till stånd, kan denna emellertid icke få den omfattning, som pensionsförsäkringen har, och därför ej heller göra den nu föreslagna sjukvårdande verksamheten överflödig.

De skäl, som sålunda anförts för vidtagande av ett försöksarbete i den av pensionsstyrelsen angivna riktningen, synas mig vara av den övertygande beskaffenhet, att jag icke tvekar att förorda, att medel för ändamålet ställas till styrelsens förfogande. Att låta de erforderliga medlen utgå ur den i 11 § av pensionsförsäkringslagen omförmälda fond kan icke nu, innan definitivt avgörande träffats om fondens förvaltning och placering, lämpligen ifrågakomma, utan torde nödigt belopp böra utgå av anslagsmedel. Statskontoret har föreslagit, att de för pensionsstyrelsens ifrågavarande nya uppgift behöfliga medlen böra för den närmaste framtiden utgå av det på extra stat uppförda anslaget till pensionsförsäkringens genomförande. Enligt vad pensionsstyrelsen meddelat, har styrelsen ej något att erinra mot detta förslag utan finner det tvärtom innebära en lycklig lösning av föreliggande fråga. Hittills gjorda beräkningar tyda på, att anslaget kommer att lämna tillgång till de för ändamålet nödiga utgifter, och då med hänsyn till anslagets karaktär av förslagsanslag någon höjning av detsamma för nu ifrågavarande ändamål i varje fall icke är behöflig, har ej heller jag något att invända mot statskontorets förslag i denna del.

Statskontoret anser, i likhet med pensionsstyrelsen, det vara av vikt, att den sjukvårdande verksamheten snarast möjligt och följaktligen redan under innevarande år påbörjas. Statskontoret hemställer, att ett belopp av högst 200,000 kronor ställes till förfogande under vartdera av åren 1914 och 1915. Jag finner det visserligen i likhet med nämnda myndigheter synnerligen önskvärt, att anordningar i föreslagen riktning utan dröjsmål vidtagas och att arbetet börjas redan i år, men enligt min mening torde likväl med hänsyn därtill, att berörda verksamhet nu till en början närmast får karaktär av rent försöksarbete, det angivna beloppet vara tillräckligt för innevarande och nästa år tillhoppa. Att den sjukvårdande verksamheten påbörjas redan i år, anser jag vara av alldeles särskild vikt, enär i så fall i hithörande avseende hinner förvärvas

viss praktisk erfarenhet, på vilken man kan stöda sig vid utarbetande av slutligt förslag rörande pensionsförsäkringsfondens förvaltning och placering, vilket förslag ju är avsett att framläggas för 1915 års riksdag. Hos riksdagen torde sålunda böra äskas, att erforderligt belopp får för nyssnämnda ändamål utgå av såväl 1914 års som 1915 års anslag. För innevarande år lärer högre belopp än 50,000 kronor skäligen icke böra begäras, då arbetet i år torde börja i jämförelsevis mindre omfattning.

Därest framställningen vinner bifall, lära medlen böra ställas till pensionsstyrelsens förfogande att användas enligt huvudgrunder, som av Kungl. Maj:t komma att fastställas. Att här närmare angiva dessa grunder torde knappast vara nödigt, helst verksamheten till en början måste få utpräglad försökskaraktär. Emellertid lärer pensionsstyrelsen till en början böra bedriva verksamheten sålunda, att styrelsen söker genom pensionsnämnderna inrikta sin uppmärksamhet framförallt på sådana pensionssökande, vilka visserligen synas för tillfället vara arbetsoförmögna men beträffande vilka tvivelsmål kunna anses föreligga, huruvida arbetsförmågan är varaktig, d. v. s. bestående för återstående livstiden. Genom att låta verkställa läkarundersökning å dylika pensionssökande torde det bliva möjligt att utröna, huruvida utsikter förefinnas att genom beredande av sjukvård vare sig å sjukhus eller på annat sätt häva arbetsförmågan. I sådana fall bör genom pensionsstyrelsens försorg dylik sjukvård beredas, dock till en början endast åt sådana personer, vilka synas erbjuda alldeles särskilda förutsättningar till förbättring. Givetvis bör därvid i varje särskilt fall jämväl tagas under övervägande, i vad mån kommun eller sjukkasse bör anses pliktig bidra till dylik sjukvård, och torde i många fall ett dylikt bidrag böra göras till förutsättning för pensionsstyrelsens ingripande.

Socialstyrelsen har erinrat, att även sjukkassor och fortsättningskassor äro lämpliga organ att förmedla nu ifrågavarande åtgärder till förebyggande av eller återställande från redan ådragen invaliditet. Åt denna fråga bör givetvis ägnas all uppmärksamhet. I varje fall torde med säkerhet kunna antagas, att ett samarbete i förevarande avseende mellan pensionsförsäkringens organ och sjukkassorna, i alla händelser de större, skall visa sig gagneligt.

Det lärer, såsom antytts, vara själfallet, att de närmare arbetslinjerna för denna verksamhet kunna uppdragas först sedan detta arbete pågått någon tid och de praktiska resultaten lämnat anvisning å de vägar, å vilka man lämpligast och lättast kan vinna de mål, som med denna viktiga gren av pensionsförsäkringsverksamheten avses. Till

en början måste man naturligen framgå med stor försiktighet på detta nya område, men det torde vara all anledning att förvänta goda resultat av arbetet. I vad mån ifrågavarande verksamhet sedermera bör utvidgas och vilka arbetsfält den då bör omfatta, därom torde ännu vara för tidigt att yttra sig.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond må tillsvidare uppdragas åt statskontoret, att utövas enligt de grunder, som ovan i protokollet angivas;

dels ock medgiva, att för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet må jämlikt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas, av pensionsstyrelsen disponeras ett belopp av högst 200,000 kronor, att utgå med högst 50,000 kronor av det för år 1914 av riksdagen på extra stat anvisade förslagsanslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för genomförande av en allmän pensionsförsäkring samt med återstående belopp av det för år 1915 på extra stat äskade förslagsanslag för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd jämlikt ovannämnda lag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Landelius.

Bilaga.

Anförande av generaldirektören af Jochnick vid sammanträde den 11 maj 1914 för överläggning angående pensionsstyrelsens förslag rörande förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden.

I fråga om s. k. förebyggande åtgärder anförde herr af Jochnick huvudsakligen följande:

Förutom det skäl, vilket i pensionsstyrelsens förslag anförts för önskvärdheten av att så snart som möjligt få påbörja arbetet på detta viktiga område, finnes även en annan omständighet, vilken visserligen icke berörts i styrelsens underdåniga skrivelse, men dock bör betraktas som mycket vägande vid bedömandet av denna fråga.

Härmed åsyftar jag de vanskligheter, inför vilka de svenska pensionsnämnderna ställas vid bedömandet av invaliditetsfrågan.

Granskar man de bestämmelser, som i fråga om behandlingen av pensionsansökningar gälla i Danmark och Tyskland, där man ju har en mycket stor erfarenhet på detta område, visar det sig, att förhållandena härutinnan i nämnda länder ställa sig väsentligt annorlunda än i Sverige.

I Sverige har en kommunal nämnd — ordföranden i densamma utses av Kungl. Maj:ts befallningshavande, men ledamöterna i övrigt av stadsfullmäktige eller kommunalstämma — att avgöra,

a) huruvida sökanden är invalid enligt lagens mening, d. v. s. sannolikt för all framtid oförmögen att genom eget arbete försörja sig;

b) efter vilken inkomst sökandens pension bör beräknas.

Sistnämnda fråga hava nämnderna i allmänhet förutsättningar att kunna på ett tillfredsställande sätt utreda, men däremot icke frågan om invaliditeten. Denna fråga är nämligen så vanskelig, att även på detta område särskilt sakkunniga läkare i många fall stå tveksamma, och en nämnd av lekmän torde därför i många fall här vara tämligen inkompetent, detta så mycket mer, som lagen icke uppställer krav på läkarbetyg för den sökande samt nämnderna i allmänhet endast få ett fåtal dylika ärenden årligen att behandla och sålunda knappast

kunna tänkas förvärva sig någon sakkunskap på området i fråga. I allmänhet finnes det en pensionsnämnd inom varje kommun, d. v. s. i hela riket cirka 2,600, och det är särskilt i mindre kommuner svårt att finna lämpliga personer för uppdraget. Kommunerna bidraga endast med $\frac{1}{3}$ till pensionstilläggen och understöden. Då vidare kommunerna genom ökat antal pensionärer erhålla sina fattigvårdsutgifter nedsatta, ligger det nära till hands, att pensionsnämnderna låta kommunala och lokala ekonomiska synpunkter utöva inflytande. Dessutom är det ju ganska sannolikt, att dessa nämnder vid fattandet av sina beslut skola låta sig påverkas av humanitära synpunkter och känslor av medlidande gentemot fattiga sökande. Det är därför alla sannolikheter för att nämnderna i tveksamma fall — och dessa komma att uppgå till ett mycket stort antal — i regel komma att bevilja pensioner till personer, vilka icke borde erhålla sådana.

Den hittills vunna erfarenheten har också ådagalagt, att nämnderna i allmänhet mera se på *behovet* än på *arbetsförmågan* och mera på *graden* än på *varaktigheten* av arbetsförmågan hos den sökande.

I *Danmark* bidraga kommunerna med $\frac{1}{2}$ av pensionsbeloppet och hava sålunda samma ekonomiska intresse som staten. Pensionsberättigade äro endast personer, vilka fyllt 60 år, varemot alla invaliditetsfall vid tidigare ålder äro uteslutna. Som villkor för erhållande av pension är stadgat, att sökanden icke under de senaste 5 åren erhållit understöd från fattigvården. Pensionssökandens förhållanden undersökas av kommunala ämbetsmän och pensionsansökningarna avgöras i städerna av magistraten, på landet av vederbörande kommunalstyrelse.

Vi finna sålunda här väsentligt större garantier än i de svenska pensionsnämnderna, men det oaktat klagas det över den starka stegringen av pensionstagare; antalet av dessa har under åren 1899—1910 stigit med 34 %, under det att befolkningstillväxten varit blott 13 %.

I *Tyskland* behandlas i allmänhet pensionsansökningarna i första hand av magistraten i städerna och av lantrådet på landsbygden. Kommunerna lämna intet bidrag till pensionerna. Oaktat den tyska lagen i likhet med den svenska icke förutsätter läkarbetyg för pensionsansökningens beviljande, så har man funnit sig nödgad att i praktiken obligatoriskt införa läkarbetyg för alla pensionsansökningar, och dessa läkarbetyg få i allmänhet icke utställas av vilken läkare som helst, utan endast av pensionsförsäkringens särskilda förtroendeläkare. Pensionsförsäkringsanstaltens huvudläkare äga rätt att i tvivelaktiga fall på försäkringens bekostnad för observation och invaliditetens bedömande inlägga sökande å sjukhus.

Man är dock i Tyskland av den åsikten, att dessa försiktighetsmått ändock icke äro tillfredsställande, och har på grund härav på flera ställen infört en s. k. efterkontroll. Ofta är denna förenad med den anordningen, att en särskild kommission reser från plats till plats och undersöker de dit inkallade invaliderna.

Såsom bevis för att dylika undersökningar äro berättigade vill jag exempelvis nämna, att av 8,430 fall, vilka under åren 1904 och 1905 undersöktes, i 22,8 % av fallen pensionerna indrogos och i 11,6 % av fallen undersökningarna föranledde förhandlingar om upphävande av pensionerna.

För egen del har jag den bestämda uppfattningen, att de svenska pensionsnämnderna i många fall icke äro kompetenta att bedöma invaliditetsfrågan, och att på grund härav antalet pensioner kommer att bli större än vad som beräknats, enär nämnderna i ett flertal fall, där även endast tillfällig arbetsoförmåga föreligger, komma att bevilja pension.

Härmed följa olägenheter dels i form av ökade kostnader för statsverket, dels ock i form av en demoralisation av befolkningen. Sistnämnda olägenhet måste anses särskilt betänklig, då densamma kommer att nedsätta befolkningens arbetsduglighet och arbetslust.

Ett dylikt system kommer att till ständig arbetsoförmåga nedtrycka en hel klass personer, vilka nu av en eller annan anledning äro *tillfälligt* arbetsförmögna men av vilka en mycket stor del borde genom lämpliga åtgärder kunna återvinna sin arbetsförmåga, något som naturligtvis endast i ett fåtal fall bliver händelsen, sedan dessa personer av en nämnd förklarats oförmögna till arbete för sin återstående livstid och på grund därav tilldelats pension.

Om pensionsförsäkringsverksamheten kommer in på en sådan väg, så är det fara värt, att densamma i stort sett kommer att verka mera till skada än till gagn för samhället och befolkningen.

I Tyskland hade man också redan från början klart för sig, att en pensionsförsäkringsverksamhet, vilken blott sysselsätter sig med utdelandet av pensioner, endast är att betrakta som en halvmesyr och att verksamheten måste omfatta även sådana åtgärder, vilka avse återvinnandet av arbetsförmågan.

Detta sker genom att ingripa i sådana fall, där visserligen tillfällig arbetsoförmåga föreligger, men arbetsförmågan genom lämplig behandling bör kunna återvinnas och invaliditeten sålunda förebyggas. De penningutgifter, vilka förorsakas av dylikt ingripande, kunna anses väl motiverade därigenom, att det för staten naturligtvis bliver ekono-

miskt fördelaktigare att söka förhjälpa dessa personer till återvinnande av sin arbetsförmåga än att betrakta desamma som invalider och pensionera dem.

Tyska pensionsförsäkringslagen innehåller därför en bestämmelse, att medel ur pensionsförsäkringsfonden få disponeras till förebyggande sjukvårdsåtgärder. I vilken utsträckning denna härför tagits i anspråk, framgår av det förhållande, att under nedannämnda år användes följande procent av pensionsavgifterna för dylika ändamål:

1898	2,1 %
1903	6,6 %
1907	9,3 %
1909	11,3 %

Denna anordning har i Tyskland betraktats så naturlig och så nödvändig, att lagbestämmelserna angående densamma inskränka sig till en allmän, kortfattad föreskrift, att försäkringsanstalterna äro berättigade att använda medel till att förebygga invaliditet eller, där invaliditet redan inträtt, återställa arbetsförmågan bland den försäkringspliktiga befolkningen. Någon laglig rättighet för pensionssökande, vars pension blivit avslagen, att erhålla dylikt understöd förefinnes icke, men försäkringsanstalterna äro alltid villiga att vidtaga sådana åtgärder, så snart det genom läkarbetyg blivit fastslaget, att det finnes utsikter att förebygga invaliditet eller återställa arbetsförmågan.

Vidtagandet av dylika förebyggande åtgärder i Sverige — vilka även här böra betraktas icke som en påbyggnad av pensionsförsäkringslagen, utan som en nödvändig komplettering till själva pensionsförsäkringsverksamheten — skulle i avsevärd grad komma att lätta invaliditetsfrågans behandling i nämnderna, då dessa därigenom icke längre ställdes inför det alternativet att antingen nödgas bifalla eller avvisa en pensionsansökan, utan dessutom hade utvägen att i tvivelaktiga fall kunna hänvisa den sökande att med pensionsförsäkringens understöd söka vidtaga åtgärder för återvinnandet av sin arbetsförmåga.

Det är visserligen sant, att det jämförelsevis obetydliga belopp — 200,000 kronor —, som för detta ändamål för första året sättes i fråga, icke torde förslå långt, men det torde dock betyda ett första steg i rätt riktning på detta område.

Det kommer att ställa nämnderna inför en helt annan behandling av pensionsärendena, och det kommer att möjliggöra för pensionsstyrelsen att på ett helt annat sätt, än nu är möjligt, gentemot nämnderna kunna skärpa kravet på behandlingen av invaliditetsfrågan.

När man dessutom tager i betraktande, att i de flesta fall, där ett dylikt ingripande från pensionsförsäkringens sida kommer att ske, detta kommer att betyda en besparad pension för statsverket och möjlighet för en person att återvinna sin arbetsförmåga i stället för att för all framtid inregistreras i samhällets invalidklass, så synas mig både de ekonomiska och de moraliska vinster, som ett sådant tillvägagångssätt skulle komma att framvisa, bliva så stora, att man näppeligen borde känna sig tveksam inför ett försöksarbete på detta område.

Då pensionsstyrelsen föreslagit den form för erhållande av dessa medel, att till desamma skulle disponeras en approximativt beräknad fondvinst, så har detta skett därför, att man känt sig förvissad om, att detta arbete och fondvinsten komma att stå i ett nära sammanhang till varandra; ju kraftigare arbete som nedlägges på detta område, desto större kommer fondvinsten att bliva.

Det är emellertid tydligt, att pensionsstyrelsen icke kan hava något att invända, om man i stället sloge in på den vida enklare och naturligare väg, som man i Tyskland betjänat sig av, nämligen att i bestämmelserna angående fondens förvaltning helt enkelt meddela en föreskrift, att pensionsstyrelsen äger efter Kungl. Maj:ts beprövande använda medel ur fonden till förebyggande av invaliditet samt till återställande av arbetsförmågan i sådana fall, där invaliditet redan inträtt.